

Dragana V. Todoreskov

PROJEKAT: ROMAN

(Igor Marojević: *Prave Beograđanke*, Laguna, Beograd, 2017)

Beskrajno poigravanje figurom autora u književnom delu jedan je od postmodernističkih manira. Autor se javlja u različitim pojavnim oblicima, kao junak, pripovedač, kao *conditio sine qua non* romana i sudbine junaka, kao neobavešten, poluobavešten ili sveznajući, ali uvek u metaproznom kontekstu, u *nad*-poziciji u odnosu na ono što piše. Radikalni zahvat Igora Marojevića u romanu *Prave Beograđanke* doneće smrt autora, koji je i sam jedan od likova, uz istovremenu mogućnost da se isti taj roman ipak odvija bez njega. U većoj ili manjoj meri pogođeni trostrukim samoubistvom pisca Igora Marojevića, likovi nastavljaju da žive svoje živote usmeravajući radnju ka svršetku. Tako dolazimo do neobične, pomalo apsurdne, a zasad terminološki „neupakovane“ pojave, da se pisac i junak (u ovom slučaju reč je o istoj osobi) ne podudaraju sa pripovedačem. Narator je, dalje, obezličan i nalik na bespristrasnog izveštača, kojem su sve informacije dostupne, ali koji ih ne komentariše niti se previše unosi u zbivanja.

Ušavši nekako *in medias res* u ovaj tekst, čini mi se da sam prerano i sama sahranila ili, preciznije, *kremirala* pisca. A on u ima i te kako važnu ulogu, kako u samom zapletu tako i u tumačenju romana. Zahvaljujući Marojevićevom konkursu za materijal iz života „pravih“ Beograđanki, zahvaljujući njegovom sastajanju sa sugrađankama Emilijom, Aleksandrom i Ninom, mi najpre dobijamo koncept, potom sirovu građu, i tek nakon toga otpočinjne zaplet. Pošto su se junakinje predstavile, zavesa se podiže i ambiciozni projekat-roman otpočinjne samostalni život, sve više se udaljavajući od svog pisca. Štaviše, roman dobija i život nakon svog svršetka, u vidu filmskog scenarija poverenog Peci Belanu, još jednom važnom protagonistu, koji, nastojeći da sazna okolnosti koje su dovele do Marojevićeve smrti, postaje njegov nastavljač, ali i jedina osoba koja održava komunikaciju sa svim drugim likovima. Belan je, u izvesnom smislu, Marojevićev alter ego. Ako je bespristrasni narator spreman da se opredeli za onu ličnost koja je do izvesne mere centralni fokalizator romana, onda se on nesumnjivo opredeljuje za Belana.

Pored Marojevića i Belana, te očeva i momaka navedenih devojaka, muški likovi romana su još braća Žarići, Vuk i Toni, žestoki momci iz kompanije *Trans*, koji su imetak stekli devedesetih godina XX stoleća, a recidivi tog vremena oličeni su upravo u njihovim poslovima i ponašanju. Tu su takođe i pripadnici novobeogradskog i zemunskog asfalta – Boske i Mili, „blokoši“, kao i Milan Bernhold – Holda, uterivač dugova iz Zemuna. No, u ovom romanu važno mesto pripada Beogradu, koji bi se – posebno uzimajući u obzir težnju autora da otkrije autentično beogradsko u junakinjama, kao i poslednje scene krvavog obračuna između žitelja dveju opština – mogao tretirati kao jedan od junaka. S obzirom na termin „digitalni realizam“, koji nam pisac sugerise (junaci i junakinje tvituju, objavljuju stature na

društvenim mrežama i koriste internet kao sredstvo komunikacije), jedan od protagonista bi takođe mogao biti – internet.

Između protagonista romana uspostavljaju se relacije koje doprinose uzbuđenosti i napetosti priče, te su čitaoci motivisani da prate radnju koja teče neprekidno, gotovo bez pauze. Očito je pisac računao na komercijalni efekat romana i u tom se pogledu nije prevario, jer ovaj efekat ne izostaje. Informaciono guste rečenice uz brzo smenjivanje događaja odlika su Marojevićevog stila i u prethodnim romanima i zbirkama. No, on sada odlazi i dalje: snažan društveno-kritički angažman, prizori nasilja, kriminala i drogiranja, samoubistvo pisca i promena identiteta jedne od junakinja, s jedne strane, ali i ljubavne priče i diskurs sofisticiranih Beograđanki s druge strane čine Marojevićev najnoviji roman žanrovski kompleksnim, a njegovom ekranizacijom dobili bismo u najmanju ruku napeti triler.

S obzirom na naslov romana, moramo se zapitati ko su prave Beograđanke? Da li su to devojke koje uživaju na splavovima u društvu stranaca, kao stilizovane verzije prodavačica ljubavi? Ili su to žene čvrstih karaktera i jake motivacije? Da li samo poreklo određuje njihovu prirodu ili se ona formira u sredini u koju dolaze iz drugih krajeva Srbije? Recimo, Emilija svoj društveni krug definiše na sledeći način:

Kazala je da ga čine žene koje su odvažne, dostojanstvene i ispravne, ali da je bitno i da ti je familija odavde... U gradu su već decenijama, ali prave dame nisu toliko arogantne da ne bi gledale došljake kao ravnopravne, osim ukoliko ovi ne urade nešto rdavo. Beograđanke nisu arogantne ni zbog čega.

Međutim, razvijajući radnju, ali pre svega uvodeći u nju još jednu „pravu Beograđanku“, Ninu, autor ima u vidu da se Emilijina i Ninina koncepcija života u metropoli i te kako razlikuju. Otuda njihov odnos kulminira time što Nina nastoji da od majke počivšeg Marojevića naplati navodni dug, dok Emilija, koja menja identitet usled depresije i osećaja da je izneverila svoje najbliže, staričin dom čuva i brani. Emilija, koja jedina doživljava istinsku inicijaciju (promenom identiteta i odbranom stana Marojevićeve majke), ne brani samo Novi Beograd nego i svoju ideju prestonice, megalopolisa, svih onih vrednosti za koje se nesebično zalaže. Ona je, baš kao i agresivna i neuračunljiva Nina, fatalna žena jasnih ciljeva i jake volje. Njihov krvavi obračun biće, zapravo, pobjeda kulture, pravde i dobrote nad nasiljem i pohlepom. Da ne bude zabune, treba navesti da ovde nije reč o utilitarizmu niti o polarizaciji. Uzimajući u obzir odrastanje ovih junakinja, potom uklapanje u sredinu i odnose sa suprotnim polom, Marojević od njih gradi realističke junakinje, koje su daleko od crno-bele projekcije i stereotipa o ženama. U tome mu pomaže njegov nepristrasni narator, pa i povremeni ekskursi u personalnu pripovedačku situaciju gde se izuzetno minuciozno, baš kao i u prethodnoj knjizi, *Beograđankama*, uživljava u ženske likove.

Treća Beograđanka, Aleksandra, u ovom je sukobu indirektno. Angažovana na projektu ekranizacije Marojevićevog romana, ona je pragmatična i proračunata, vešta da izbegne opasnost, umešna u zavođenju: od Pece Belana, preko Marojevića, koji priznaje da razlog njegovog definitivnog odustajanja od života jeste upravo odnos sa Aleks, pa sve do Tonija Žarića, kojeg izbežumljuje do te mere da on gubi razum i čini masakr u porodici, svi je frenetično obožavaju. Ne iznenađuje, stoga, što prava za objavljivanje romana dobija upravo Belan, sa kojim je Aleks u vezi. Na taj način, simbolično, *Prave Beograđanke* (ili je kurziv

suvišan?) nastavljaju da žive svoje urbane, ali i virtuelne živote, u književnosti i filmu. Za razliku od njih, Marojević, koji se odrekao svog beogradskog, pa i ovozemaljskog života, opstaje samo kao junak romana, dakle i on na simboličan način inauguriše digitalni realizam kao poetiku seleći se u virtualnost. Iz nje se on može, zahvaljujući prikupljenoj građi, ali i porukama putem mesindžera pisanim za života, posthumno oglašavati.

Ono što je novina mnogim pitanjima naseljenog romana, čiji pisac (potpisnik na koricama) ni u jednom momentu ne gubi kompas glede događaja i likova koje opisuje, jeste groteskno, gotovo *tarantinovski* krvavo (samim tim i parodično) tretiranje scena nasilja. Dok krv šiklja na sve strane, televizijska ekipa doslovno prenosi okršaj gledaocima. Jedan od aktera pucnjave daje intervju u pauzi između dva rafala. Policijske patrole iz Zemuna i Novog Beograda pridružuju se kriminalcima i, u nastojanju da pomognu svojim susedima, pucaju jedni na druge. Groteskne slike nižu se i na Marojevićevoj kremaciji na koju se, uzgred, dolazi sa pozivnicom. Duško Nedeljković, pobednik „konkursa za posmrtni govor dužine do 5400 karaktera“ crnohumorno je intoniran (*Znam, dragi moj, da bi sada izašao iz sanduka i udario me prvim predmetom kog bi se dohvatio. Zato sam na vreme posklanjao lopate...*). Sve su ovo scene koje čitaoca zabavljaju upravo na način koji je lišen bilo kakve poučne komponente: naprosto, dok se smejemo jednom mentalitetu, smejemo se i apsurdnim zbivanjima koje narečeni mentaliteti u afektu proizvode. Jednom rečju, pisac ostavlja dovoljno prostora da se, usred ove nimalo vedre atmosfere sveprisutne smrti, nasilja i razaranja grada, čitalac grohotom smeje. Bez sumnje, *Prave Beograđanke* jesu dokaz pune autorove spisateljske zrelosti i roman koji na vešt, rečit, maštovit i nadasve duhovit način spaja priču o ženama i sumornu opservaciju metropole, postmodernističko poigravanje autorskom kompetencijom i realistički pristup temi i likovima, „stvarno“ i virtuelno... Zbog svega navedenog, možda bi termin *projekat* zaista odgovarao Marojevićevom poduhvatu, koji će, sigurna sam, naći svoje mesto među čitaocima različitih generacija, bez obzira na književne nagrade.